

Oponentský posudek disertační práce

Autor: **Mgr. Jaroslav Novotný**

Název práce: **Krajina, řeč a otevřenost bytí**

Oponent: **Ivan Chvatík**

Posuzovaná práce se skládá z úvodu (5 stran), dvou hlavních částí (51 + 48 stran) a závěru (3 strany).

V úvodu si autor klade za úkol vyložit „pojetí existenciální prostorovosti“ u Heideggera v období jeho fundamentální ontologie. K tomu účelu velmi podrobně sleduje jeho existenciální analytiku, až je občas nejasné, zda jsou prezentované analýzy ke splnění daného úkolu opravdu zapotřebí. V podstatě však svůj úkol splnil.

Ale jistou přetíženost obsahem, kterou je nutno konstatovat na rovině celku, je třeba autorovi vytknout i v detailu. Předložená práce je pro čtenáře opravdu velmi namáhavá. Autorovi se sice velmi dobře podařilo osvojit si Heideggerův rétorický styl v českém provedení, takže je schopen s ním samostatně zacházet a používat jej k vyjadřování vlastního porozumění tomu, oč Heideggerovi věcně jde., ale přesto, nebo snad právě proto, se mu dobře nedaří se od Heideggerova myšlenkového postupu dostatečně oprostít a soustředit se na své vlastní téma. Pro čtenáře to ovšem znamená, že je jaksi v každé větě zahrnován velmi širokou rozmanitostí odkazů na věcné souvislosti, které nejsou právě tématem, což mu velmi znesnadňuje právě onu hlavní tematickou linii sledovat. Zajisté je to tím, že existenciální struktury, o které tu jde, jsou nadmíru komplikované a jejich popis tudíž není snadný, ale je přece právě úkolem popisu tuto složitost artikulovat, tzn. dávkovat ji tak, aby to, co má být nakonec viděno takříkajíc *naráz*, bylo možno projít postupně krok za krokem a aby každý jednotlivý krok ve své jednoduché jasnosti sám postupně přispíval k budovanému porozumění celkovému komplexnímu smyslu. Chci tím říci, že by bylo lépe nepřipomínat neustále tento celkový smysl nadbytečnými vedlejšími větami a hromaděním přívlastků a dalších větných určení, nýbrž odvážit se účelového zjednodušení a více nechat vyniknout sledovanou tematiku.

Pokud jde o české pojmosloví, odchyluje se autor na mnoha místech od termínů, které jsme kdysi použili při překladu *Bytí a času*, aby se pokusil lépe vystihnout, co chce Heidegger říci, což je samo o sobě chvályhodné. Je však škoda, že tyto odchylky výslovně nekonfrontuje

s naším překladem, a tedy dostatečně nezdůvodňuje. Vzhledem k obtížnosti problematiky by se to jistě vyplatilo. Na několika místech se mi totiž zdá, že nové termíny nejsou nejlepší, ba že jsou spíše zavádějící. Autor je si ovšem těchto potíží vědom a v poznámkách pod čarou na ně upozorňuje, aniž by se však o stávajícím knižně vydaném překladu zmínil.

Tak např. na str. 17 překlad termínu „Bewandtnis“ jako „ponechanost“ (pozn. 49), popřípadě „Bewandtnisganzheit“ jako „ponechanostní celkovost“ (str. 18, pozn. 50), a interpretace, která je k tomu připojena, vzbuzuje dojem, jako by Heideggerem zdůrazňovaná předchůdná odemčenost významového odkazování jednoho jsoucna na druhé v rámci celkové souvislosti díla byla něco, na co jsme pouze odkázáni, jako by jsoucna jen sama od sebe odkazovala ke své použitelnosti a my jsme byli, cituji: „v rámci tohoto odkazování nechání být s jedním při dalším a zároveň vždy při celku díla, z něhož na druhou stranu vůbec vhodnostní a odkazující významy vyvstávají (nabízejí se)“ (str. 18). Citovaným obratem má být patrně zachyceno Heideggerovo vysvětlení toho, co míní termínem „Bewandtnis“:

„bewenden lassen mit etwas bei etwas“. Ale navržený překlad způsobuje, že se zatemní hermeneutická struktura toho, jak jsme a jak sobě a věcem rozumíme, když něco děláme, kterou autor jinak s patřičným důrazem v předchozím i následujícím textu předvádí. Je to tím, že při jeho překladu Heideggerova „bewenden lassen“ je zanedbáno ono „lassen“, ona takřkajíc aktivní součást toho, jak člověk při zacházení s nástroji a ostatními věcmi při práci těmto věcem rozumí, že je totiž nechává do světa vstupovat, a to v té míře, v jaké právě on v daném případě prakticky pochopí nebo nepochopí jejich vhodnost pro dané dílo. Proto, abychom toto lassen zachytili, přeložili jsme „bewenden lassen mit etwas bei etwas“ jako „na něco s něčím stačit“ a „Bewandtnisganzheit“ jako „celek dostatečnosti“. Je příznačné, že když pak autor připomíná Heideggerovo vymezení ontologického fenoménu světa, říká pouze: „Svět je to, v čem jako ve vždy předchůdném celku - byť vždy významově konkretizovaném - se odehrává bytí pobytu a co takto k bytí pobytu bytostně přísluší.“ (str. 18 dole). Pomíjí tak, že lidské rozumění je sebeodkazování, že totiž svět, v němž si člověk předchůdně rozumí, je ona celková souvislost, do níž člověk nechává jsoucno vstupovat, nebo v níž nechává jsoucno vystupovat, arci jen v natolik, na kolik ty které věci a to které lidské rozumění stačí. Nikdy ne víc, začasť ovšem daleko méně (srv. SZ 86/116).

Podobně problematické je, když Heideggerovo „sich-vorweg-sein“ je přeloženo jako „býti sobě předem dáván“, viz str. 58, pozn. 3, 4, 5. Tímto výrazem je, jak známo, charakterizován jeden ze strukturních momentů „starosti“, totiž „existencialita“ narozdíl od „fakticity“ a „upadání“. Autor disertace k tomu říká: „Charakterovému rysu existence ‚býti sobě předem dáván‘ rozumím s ohledem na vůbec původní otevřenost bytí pobytu, v níž je

ne napadá mi
překladu

LIT
+ PATOČIL
AD

AKTIVNÍ
→ LIT + PATOČIL
AD

→ FENOMÉNU
VÝZNAMOVÉ
V LIT + PATOČIL
AD

TO VŠAK
→ U
MOTIVU
NACADNĚNÍ
TRAFURNÍZ

I
II
2

STANOVISKO

6

→ §40 pro starost v celku / §65 ad existencialita → AUF SICH ZUGEHÖRIGKEIT 2
TAK OVŠEM Vždy JIŘ
FAKTICITA
SICH VORWEG
SEIN
VŠAK VŠAK
14 POK
→ LIT + PATOČIL
AD

pobyt *vždy již* bytostně zakotven a již je cele odevzdán.“ A z toho několika větami vyvodí: „Pobyt je takto ve svém ,že jest‘ *vždy přes sebe* k onomu ,aby byl‘, což jinak vyjádřeno znamená, že je ve svém bytí sobě vždy předem dáván, neboť jinak by se k svému bytí nemohl nijak vztahovat.“ A po pomlčce pokračuje: „Charakter ,bytí sobě předem dáván‘ jako zatím prvotní určení starosti coby pojmu pro celost strukturní jednoty všech konstitutivních momentů se nevztahuje jen na základní rozvrhování fakticity, nýbrž musí prostupovat celou jednotnou strukturu existence ve všech jejích vrstvách a konstitutivních pohybech (naladění, rozumění, výkladu a řeči) a ontologických pohybech (fakticitě, existenci, upadání). Plné prvotní formální určení starosti pak zní *,být sobě předem dáván vždy ve světě*, a to při prostorově-významových souvislostech jsoucna, s nimiž se ve svém zařizování se tady adekvátně konkrétnímu významu dané světské situace v zacházení s nimi setkávám.“ S podivem tedy zjišťujeme, co se autorovi chybným překladem onoho ,sich vorweg‘ přihodilo: místo aby převzetím našeho překladu ,v předběhu před sebou‘ charakterizoval spolu s Heideggerem existencialitu jako budoucnostní moment starosti narozdíl od fakticity jakožto minulostního momentu ,být již vždy ve světě‘ a přítomnostního ,být u obstarávaného příručního jsoucna‘, zní mu plné formální určení starosti jaksi jednorozměrně jako pouze minulostní perfektum, zvlášť když třetí, přítomnostní moment je uvozen slovy ,a to‘, kterými je ono ,ve světě‘ ztotožněno s oním ,při významových souvislostech‘. Existenciálně trojrozměrná časová struktura starosti je tak vyložena chybně a nic nepomůže, že autor na konci pozn. 5 na str. 58 říká, že analýzy časovosti nechává ve své práci záměrně zcela stranou. Stejně tak ,Dasein ist immer schon über sich hinaus‘ nelze přeložit nic neříkajícím ,jest vždy přes sebe‘, když je to právě jenom jiné vyjádření téhož, co říká ono ,sich vorweg‘.

Ještě několik dalších neobratností by se dalo autorovi vytknout, např. když v pozn. 120 na str. 89 uvede čtenáře do rozpaků, protože se zdá, že chce tvrdit, že Heidegger v přednášce *Co je metafyzika* ztotožňuje bytí se jsoucnem v celku. Dá opravdu velkou práci pochopit, že to tak autor asi nemyslel a měl na mysli ztotožnění bytí a nic.

Přes všechny tyto nedostatky doporučuji práci k přijetí, protože jak už jsem řekl výše, látka zpracovaná v této práci je velmi obtížná a je nutno ocenit, že se o ní autorovi podařilo mluvit více méně srozumitelně.

V Praze dne 20. dubna 2007